

28ste

ALGEMENE VERGADERING

Notulen van de Buitengewone Algemene Vergadering van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, gehouden op zaterdag 10 december 1966 in "Musis Sacrum" te Arnhem.

1. Opening door de Voorzitter.

De Voorzitter, Ir.K.van der Pols, opent de vergadering om 10.30 uur v.m. met een woord van welkom aan de aanwezigen, in het bijzonder tot de ere-Voorzitter, Prof.Mr.P.J.Oud, die enige dagen geleden in goede gezondheid de tachtigjarige leeftijd heeft mogen bereiken. Spreker wil niet nalaten de heer Oud hiermede namens alle aanwezigen heel hartelijk geluk te wensen. (Applaus).

Vervolgens stelt de Voorzitter voor het volgende telegram te verzenden aan Hare Majesteit de Koningin.

"De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, op zaterdag 10 december 1966 in Arnhem in Buitengewone Algemene Vergadering bijeen, betuigt Uwe Majesteit haar aanhankelijkheid en trouw en wenst Haar geluk met de ondertrouw van Haar dochter Prinses Margriet.

Van der Pols, voorzitter,
Quarles van Ufford, secretaris."

De vergadering sluit zich met applaus bij dit voorstel aan.

2. Benoeming van de notulencommissie voor de Buitengewone Algemene Vergadering van 10 december 1966.

De Voorzitter stelt voor in deze commissie te benoemen mevrouw T.Hoimeester te Rotterdam, G.J.van der Noordaa te Zwolle en W.Verwey te Rijsbergen.

De vergadering gaat hiermede akkoord, de betrokkenen aanvaarden hun benoeming.

3. Bespreking van het besluit van de Verkiezingsraad en definitieve vaststelling van de door de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie in te dienen kandidatenlijsten voor de in 1967 te houden verkiezing van leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Alvorens deze hoofdschotel van de agenda in detail aan de orde te stellen wil de Voorzitter er nog eens met nadruk op wijzen hoe belangrijk deze vergadering is en hoe belangrijk de functie is die de aanwezigen in deze vergadering bekleden. Zij dragen een bijzondere verantwoordelijkheid, die samenhangt met de essentie van het democratisch bestel. De aanwezigen in deze zaal treden op als vertegenwoordigers van hen, die actief meewerken aan de politieke beleidsvorming in ons land. Over de heden aan de orde zijnde kandidaatstelling is reeds in verschillende kringen beraad gevoerd: in het Dagelijks Bestuur, in het Hoofdbestuur en in de Verkiezingsraad. De uiteindelijke beslissing wordt nu door deze Buitengewone Algemene Vergadering genomen.

U allen, zo gaat de Voorzitter voort, hebt kennisgenomen van het resultaat van de beraadslagingen in de Verkiezingsraad. Dat is een van de elementen voor Uw overwegingen. U hebt daarover in Uw eigen kring gesproken en de meningen in Uw omgeving verkend. Ook hier, vandaag, zullen nog elementen voor deze meningsvorming worden aangedragen. De discussies en mededelingen in deze vergadering behoren mede tot de wetenschap die zal moeten leiden tot Uw besluitvorming, waarbij U stemt naar vrije overtuiging zonder bindend mandaat.

De Voorzitter gaat thans over tot behandeling van de besluiten van de Verkiezingsraad, die luiden als volgt:

- a. in iedere kieskring zal een afzonderlijke lijst worden ingediend.

De vergadering gaat hiermede zonder stemming akkoord.

- b. op alle lijsten zal de eerste plaats worden ingenomen door Mr. E.H. Toxopeus.
De vergadering geeft met applaus te kennen zich ook hiermede te verenigen.
- c. op de plaatsen 2 tot en met 25 zullen op elke lijst dezelfde kandidaten worden geplaatst, echter op de plaatsen 2 tot en met 10 in wisselende volgorde, voor elke lijst door de betreffende kamercentrale zelve te bepalen.
De vergadering verenigt zich hiermede zonder stemming.
- d. op de plaatsen 26 tot en met 30 van de lijsten in iedere kieskring zullen naar voorkeur die vijf kandidaten geplaatst worden, die in die kieskring de grootste bekendheid en aantrekkingskracht bezitten. De bezetting dezer plaatsen zal voor elke lijst aan de betreffende kamercentrale worden overgelaten.
Ook hiermede gaat de vergadering zonder stemming akkoord.
- e. de kandidatenlijsten, voor zover het betreft de plaatsen 2 tot en met 25, zullen luiden als volgt:

2 tot en met 10 (in alfabetische volgorde):

Mr. Dr. C. Berkhouwer,
Mr. W. J. Geertsema,
Drs. Th. H. Joekes,
M. J. Keyzer,
Mr. F. Portheine,
Mevr. G. V. van Someren-Downer,
Ir. D. S. Tuijnman,
Prof. Dr. H. J. Witteveen,
R. Zegering Hadders.

11. Mevr. Mr. E. Veder-Smit,
12. G. Koudijs,
13. Dr. K. van Dijk,
14. H. J. L. Vonhoff,
15. Mr. H. E. Koning,
16. H. J. de Koster,
17. Mr. J. G. Rietkerk,
18. H. Wiegel,
19. Mr. J. F. G. Schlingemann,
20. Mr. A. Geurtsen,
21. Mevr. Mr. M. N. W. Dettmeijer-Labberton,
22. Mr. E. P. M. Geradts,
23. L. M. de Beer,
24. Drs. G. M. V. van Aardenne,
25. Drs. C. van der Sluijs.

De Voorzitter stelt eerst aan de orde de plaatsen 2 tot en met 10.

Het besluit van de Verkiezingsraad wordt voor zover het deze plaatsen betreft zonder stemming door de vergadering overgenomen, zodat de bezetting van deze plaatsen op de kandidatenlijsten aldus is vastgesteld.

Alvorens de discussie te openen over de bezetting van de plaatsen 11 tot en met 25 deelt de Voorzitter mede dat de heren J. C. Corver en M. Visser conform artikel 11, lid 3f, van het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal hebben verzocht in deze vergadering in de gelegenheid te worden gesteld inlichtingen te verstrekken.

De Voorzitter geeft in verband hiermede thans eerst het woord aan de heer Corver, die spreekt als volgt.

De heer J. C. Corver te Heemstede.

Mijnheer de Voorzitter, dames en heren. Nu het laatste oordeel over de kandidaatstelling voor de Tweede Kamer voor onze partij in deze vergadering vandaag wordt geveld, stel ik het op prijs dat ik hier nu nog even de gelegenheid heb om iets te zeggen. In de Verkiezingsraad is het voorstel van het Hoofdbestuur om mij op plaats 13 van de kandidatenlijst te stellen

- toch blijkbaar wel een ongelukplaats - met meerderheid van stemmen verworpen. De hele gang van zaken in de Verkiezingsraad en daarvoor heeft mij verbaasd, maar ook diep teleurgesteld, en ik zal U zeggen waarom.

Toen ik nog in mijn ambtelijke functie als hoofdinspecteur-directeur van de arbeidsvoorziening in Noord-Holland werkzaam was had ik vaak te maken met ontslaggevallen. Ontslaggevallen die moesten worden behandeld op de arbeidsbureaus die onder mij ressorteerden. Bij de behandeling van zo'n ontslaggeval werd er altijd zorgvuldig op toegezien dat degene die ontslagen zou worden langdurig en grondig werd verhoord over zijn ontslag, daarin werd gekend en de gelegenheid kreeg zich daartegen te verweren. Gebeurt dat ergens in het land tegenwoordig niet zorgvuldig, dames en heren, dan is de partij er maar al te vlug bij om het kwalijk te nemen als een Kamerlid van een andere fractie eerder is met het stellen van vragen aan de Minister daarover. Het is nu eenmaal zo dat dat stellen van vragen vaak een wedloop is.

Nu zult U zeggen, dat is toch een heel andere verhouding, dat zijn werknemers die beschermd moeten worden tegen onjuiste ontslagpraktijken. Inderdaad, dat is een heel andere verhouding. Waar het hier vandaag om gaat is het kandidaat stellen van Uw vertrouwensmannen van de partij, van onze partij, want zo zie ik de betrekking tussen een partij en haar vertegenwoordigers. Wij zijn degenen die U eens Uw vertrouwen heeft gegeven om Uw beginselen en Uw denkbeelden in de praktische politiek te verwirkelijken, om mee te helpen wetten te maken en te veranderen in Uw geest. Uw vertrouwensmannen en zo ziet men het ook in andere partijen. Wanneer een van de leden van bijvoorbeeld de Tweede Kamerfractie van een andere partij zijn werk niet doet op de manier of in de geest zoals dat van hem verwacht mocht worden of op een manier die geen waardering kan oogsten dan wordt door vertegenwoordigers van die partij lang voor de kandidaatstelling met zo iemand gesproken en dan wordt hij in de gelegenheid gesteld, wanneer daarvoor grondige redenen zijn, om zijn zetel ter beschikking te stellen. Zo gebeurt het bij de Partij van de Arbeid nog, ik heb dat van de week nog geverifieerd na de krantenberichten over de kandidaatstelling bij de Partij van de Arbeid nu. Zo gebeurt het ook bij andere partijen. Zo gebeurde het ook altijd bij de K.V.P., maar daar is men nu door de verwarring die nu in de K.V.P.-gelederen is ontstaan tot een soort methode van koppen snellen gekomen. Bij ons in de V.V.D. gaat het zo. Wanneer bij ons een groep in den lande of een blok een kandidaat niet meer wil of niet meer gebruiken kan, dan houdt die groep die het ontslag of de liquidatie van die kandidaat wil hem buiten alle overleg. Men pleegt geheim overleg buiten hem en buiten zijn centrale om om geen enkel risico te lopen dat hij zich nog zou kunnen verantwoorden of zou doen rechtvaardigen. Dat mag volgens de reglementen van onze partij. Wij zijn geen werknemers die gehoord moeten worden. Wij zijn de vertrouwensmannen van de partij.

Toch heb ik het gevoel dat ik een dergelijke behandeling aan Uw partij niet heb verdiend. Ik heb U vertegenwoordigd voor de oorlog - maar daar zal ik nu maar niet over praten - , vlak na de oorlog in de gemeenteraad van Vlissingen, ik ben vele jaren bestuurder in Uw afdelingen geweest, in 1958 en 1959 ben ik verkozen tot Uw vertrouwensman op drie manieren: in de gemeenteraad van Heemstede als raadslid en tegelijkertijd als wethouder, wat ik nog ben, als lid van de Provinciale Staten van Noord-Holland, een functie die ik niet op me heb kunnen nemen, omdat ik niet alles tegelijk kan doen, en als lid van de Tweede Kamer. Ik heb naar dat Kamerlidmaatschap nooit zelf gestreefd, maar toen het zover was gekomen - ik aarzelde om die functie te aanvaarden omdat ik er een dierbare ambtelijke functie voor moest opgeven - hebben onze toenmalige partij- en fractievoorzitter Prof.Oud, een delegatie uit de Kamerfractie, mijn centrale en het Hoofdbestuur een dringend beroep

op mij gedaan om mijn benoeming te aanvaarden. Daar ben ik voor gezwicht en tot nu toe heb ik daarvan nooit spijt gehad. Maar als men dan nu mijn kandidatuur zo maar van de tafel veegt ten aanschouwe van het gehele politieke forum zonder dat ik in de gelegenheid ben geweest tot een gesprek met diegenen, die dan zoveel bezwaren tegen mij hebben, en mij alleen maar overblijft een beroep op een tweederde meerderheid van Uw vergadering te doen, mag ik, geloof ik, vragen: waarom? Men heeft mij dat niet gezegd.

Ik heb mij in de Kamer o.a. bezig moeten houden met de niet spectaculaire en weinig dankbare portefeuille van Sociale Zaken. Ik noem U daarvan enkele voorbeelden. Met de loonpolitiek, waarvan na de oorlog nog niemand precies heeft uitgevonden hoe dat moet. Met de sociale verzekeringswetten. Ik noem U de kinderbijslagwetten waarover de ene helft van de partij precies anders denkt dan de andere helft; ik heb dat indertijd in vele afdelingen zorgvuldig afgetast. Ik noem U bijvoorbeeld de optrekking van de AOW tot een sociaal minimum waar economische overwegingen tegenover overwegingen van sociale rechtvaardigheid stonden. Er waren andere weinig spectaculaire maar wel belangrijke onderwerpen als de arbeidsongeschiktheidswet en vele andere. Zaken ook vaak die in onze partij zelf omstreden zijn en waarvan het moeilijk is het iedereen naar de zin te maken. De drie fractievoorzitters, onder wie ik heb gewerkt, hebben mij wel willen steunen. Zij hebben mij dagelijks gadeslagen en kennen mijn werk. Ik ben hen daar dankbaar voor.

Ook met U, mijnheer de Voorzitter, heb ik verscheidene malen over mijn politieke stellingname gesproken en U hebt zich altijd met die stellingname kunnen verenigen. Maar ik heb het ook aan anderen gevraagd en ik heb niemand gesproken die, althans openlijk tegen mijzelf, bezwaren tegen mij heeft willen inbrengen. Men heeft mij gezegd - en ik heb dat natuurlijk uit de tweede hand, omdat men in onze partij helaas nu eenmaal veel uit de tweede hand moet horen - dat ik wel eens een slechte spreekbeurt had gehouden. Groningen had daarover een klacht. Ik herinner me dat. Ik herinner me die spreekbeurt en ik weet ook nog wel hoe dat kwam, maar ik zal daar nu niet op ingaan, want ik hield die spreekbeurt zes jaar geleden, dat was dus ruim voor de vorige verkiezingen, en Groningen heeft mij in die jaren niet de gelegenheid gegeven om mij daarvoor te revancheren.

Men heeft mij gezegd dat ik niet altijd tegen Minister Veldkamp opgewassen zou zijn. Minister Veldkamp is een van de zittenblijvers in kabinetten van verschillende samenstelling en hij heeft, deskundig als hij ongetwijfeld is, maar ook glad en onberekenbaar, in die kabinetten van verschillende signatuur bijna altijd zijn zin helemaal weten door te drijven. Dat betekent dat ook Ministers niet altijd helemaal tegen hem opgewassen waren en nog deze week is het gebleken hoe koppig hij kan zijn, toen hij om de tien gulden eigen risico bij de Ziekenfondswet pas op het allerlaatste moment kapituleerde tegenover een geheel voltallige en eenstemmige Kamer.

Er zijn andere niet spectaculaire maar wel belangrijke onderwerpen die in de Kamer behandeld moeten worden. Ik noem U ambtenarenzaken en pensioenen en ik herinner mij dat de heer Geertsema, toen hij destijds zijn fractievoorzitterschap aanvaardde, zei: "Een van de vreugden - ik weet niet of hij zei: een van de weinige vreugden - hierbij is, dat ik nu die ingewikkelde pensioenwetten aan Corver kan overdragen, want daar heb ik als fractievoorzitter gelukkig geen tijd meer voor".

Dames en heren, ik heb ook dat werk graag gedaan zoals ik ook het vele extra werk graag gedaan heb als secretaris van onze fractie, nu een jaar of vijf, zes. Ook dat heeft vele moeilijkheden opgeleverd wegens het gebrek aan ervaren hulp dat we daarbij aanvankelijk hadden. Ik meen dat ik ook in die functie de fractievoorzitters en de fractie naar mijn beste weten heb bijgestaan.

Ik zal niet te veel tijd van U vragen. Natuurlijk heb ook ik fouten gemaakt, natuurlijk ben ook ik tekort geschoten. Maar ik weet alleen dat ik mijn werk met veel plezier, en ik geloof dat ik mag zeggen met grote toewijding, heb gedaan en dat ik noch in mijn politieke noch in mijn persoonlijke leven dingen heb gedaan die de toets van Uw eerlijke, van Uw liberale kritiek niet zouden kunnen doorstaan.

Ik hoop dat deze vergadering tegenover haar eens geroepen vertegenwoordigers zal handelen op een manier die een liberale partij waardig is. Er blijft daarbij voor mij één lichtpunt, één ding kunt U mij niet afnemen: dat is mijn geloof in liberale beginselen. Ik dank U zeer. (Applaus).

De Voorzitter zegt de heer Corver dank en deelt mede dat een discussie over datgene wat hij zojuist in het midden heeft gebracht buiten zijn aanwezigheid moet plaatsvinden. Hij stelt echter wel de vraag of een der aanwezigen een feitelijke inlichting van de heer Corver verlangt. Dat blijkt niet het geval te zijn.

De Voorzitter vraagt de heer Corver vervolgens de zaal te willen verlaten, doch nog korte tijd in het gebouw te blijven, voor het geval alsnog de vraag naar een feitelijke inlichting opkomt.

Hierna geeft hij het woord aan de heer M. Visser te Arnhem, die spreekt als volgt.

M. Visser.

Mijnheer de Voorzitter, dames en heren. Evenals vier jaar geleden voel ik mij gedwongen om in de vergadering waarin U gezamenlijk de definitieve kandidatenlijst voor de verkiezingen van de Tweede Kamer moet vaststellen enkele minuten van Uw tijd te vragen. Zowel nu als toen mocht ik dat doen omdat ik reeds deel uitmaak van de Tweede Kamerfractie van ons aller VVD. In januari 1963 meende de Verkiezingsraad mij voor een toen niet verkiesbaar te achten plaats te moeten voordragen en de Algemene Vergadering nam toen op reglementair voorgeschreven wijze met een ruime overschrijding van de vereiste twee-derde meerderheid het besluit om mij toch op een verkiesbare plaats kandidaat te stellen. Uit de nu door de Verkiezingsraad aan U overgelegde voordracht zoudt U wellicht op kunnen maken dat Uw keuze van vier jaar geleden een verkeerde keuze is geweest. Het is voor mij niet eenvoudig om U van het tegendeel te overtuigen en ik zal dat dan ook niet trachten te doen. U hebt straks nog alle gelegenheid, nadat ik deze zaal weer verlaten zal hebben, daarover en dus over mijn aandeel in het werk van onze Tweede Kamerfractie vragen te stellen aan twee mensen die dat werk van zeer nabij hebben kunnen gadeslaan, de heren Geertsema en Toxopeus die hier aanwezig zijn. Ik kan slechts zeggen dat ik mijn best heb gedaan om Uw keuze niet te beschamen. Indien ik dan toch niet heb voldaan aan de verwachtingen die U meende te kunnen stellen dan kan ik daarover slechts mijn spijt betuigen en slechts zeggen: ik ben niet anders. Maar omdat ik mij niet bewust ben mij ooit anders aan U te hebben voorgedaan dan zoals ik ben, durf ik een ieder recht in de ogen te kijken en straks met opgeheven hoofd naar huis te gaan.

Ik zou het hierbij al kunnen laten, mijnheer de Voorzitter, maar dan zou ik misschien met een zekere wrok vertrekken. Ik heb echter bijna negen jaar deel uitgemaakt van de Tweede Kamerfractie, ruim zeventien jaar ben ik lid van de Arnhemse gemeenteraad en zesendertig jaar lang heb ik op de bres gestaan voor het liberalisme. Het is een groot deel van mijn leven geweest. Dat alles met wrok de rug toekeren kan ik niet en zal ik ook niet doen. Het liberalisme zoals wij dat in onze VVD belichaamd zien is te mooi om er niet voor te blijven strijden. Dat moet dan wel op een faire wijze gebeuren, anders konden de resultaten wel eens tegenovergesteld zijn aan onze verwachtingen en nu moet ik tot mijn spijt vaststellen dat die strijd ook binnen onze partij niet altijd even fair is gevoerd. De Verkiezingsraad heeft

mij nu van de kandidatenlijst geschrapt en ook de Landelijke Middenstandscommissie heeft uit eigen beweging een advies uitgebracht aan het Hoofdbestuur waarbij mijn naam niet genoemd wordt. Van geen van de leden van deze beide partijorganen, die mij niet terugwensen, is mij ooit gebleken dat mijn werk onvoldoende was. Het had op deze wijze mijns inziens dan ook geen zin om daar zelf naar te gaan informeren bij de Verkiezingsraad, dezelfde die tevoren al beslist had dat er voor mij geen plaats op de kandidatenlijst zou worden ingeruimd.

Over de bespreking in de Landelijke Middenstandscommissie is de kleine groep daar aanwezigen zeer nadrukkelijk geheimhouding opgelegd en ik acht dat fatsoenlijke mensen onwaardig. Als er gerechtvaardigde bezwaren zijn moet men die openlijk ook tegen de betrokkene durven uitspreken. Het wekt nu de indruk van een achterbaks gedoe waarvoor een liberaal zich behoort te schamen.

Ik heb mijn hart toch even moeten luchten en ik ben daar van opgeknaapt. U allen, gezamenlijk de VVD vertegenwoordigend, gaat straks de kandidatenlijst voor de aanstaande Tweede Kamerverkiezing vaststellen. Ik zal U niet vragen mij alsnog op een verkiesbare plaats te brengen. Dat is verder geheel Uw zaak. Ik zou U wel op het hart willen binden dat op een kandidatenlijst van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie een echte middenstander niet mag ontbreken (applaus). Er zijn er verschillende kandidaat gesteld. Ook al heeft de Verkiezingsraad ze niet geadviseerd, U hebt het recht dat alsnog te doen. U mag dan niet verwachten een toppoliticus te krijgen, die professor in de economie of sociologie is. Ook geen jurist met uitzonderlijke kwaliteiten. Een middenstander brengt zijn eigen kwaliteiten in, evenals een landbouwer en een militair en zoveel anderen. Wil de VVD het contact met de gewone man niet verliezen, dan zal tenminste één zo'n gewone man op een verkiesbare plaats dienen te staan (applaus).

In 1949, toen ik voor het eerst kandidaat werd gesteld voor de Arnhemse gemeenteraad, schreef ik in ons verkiezingskrantje: de VVD is wat U en ik ervan zullen maken, een volkspartij.

Mijnheer de Voorzitter, dames en heren, ik hoop dat het zo ook nu zal zijn, en zou als slot slechts willen opmerken: laat U bij Uw besluitvorming niet leiden door mijn persoonlijke omstandigheden. Dat is een zaak die een middenstander zelf oplost. Ik dank U zeer (applaus).

De Voorzitter zegt de heer Visser dank en vraagt ook hem nog enige tijd in het gebouw te blijven voor het geval de behoefte zou blijken te bestaan aan het vragen van feitelijke inlichtingen.

Nadat de heer Visser de zaal heeft verlaten, geeft de Voorzitter het woord aan de heer

Mr. E. H. Toxopeus, die vooropstelt in wat hij thans gaat zeggen tevens de mening van de heer Geertsema te zullen vertolken. Spreker wil eerst een algemene opmerking maken, nl. dat men zittende Kamerleden, naar zijn gevoelen, slechts dan van de lijst dient af te voeren wanneer zij volstrekt niet hebben voldaan aan de in hun gestelde verwachtingen, kort gezegd: wanneer zij het dus uitgesproken slecht hebben gedaan, of wel wanneer zich een nieuwe kandidaat voordoet die zo zeer met kop en schouders boven het zittende Kamerlid uitsteekt, dat men deze nieuwe kandidaat voor die bepaalde zetel wel nemen moet.

Nadat spreker daarnaast de menselijke kant van deze niet gemakkelijke zaak nog even heeft aangestipt, gaat hij over tot een uiteenzetting van de motieven die het Hoofdbestuur hebben gebracht tot het plaatsen van de heren Corver en Visser op de nummers 13 en 14 in zijn advies aan de Verkiezingsraad. Deze nummering stemde geheel overeen met de adviezen die door spreker en de heer Geertsema aan het Hoofdbestuur werden uitgebracht.

De heer Geertsema heeft langer met de heren Corver en Visser samengewerkt dan spreker, en ook onder wat andere omstandigheden - er was toen nog geen sprake van een fractiesecretariaat - zodat aan het oordeel van de heer Geertsema dan ook veel meer gewicht moet worden toegekend. Hij heeft langer nog dan spreker deze beide fractieleden waargenomen, zowel in de Kamer alsook buiten de publiciteit in commissies, in de fractie en bij het voorbereiden van de diverse werkzaamheden. Op grond hiervan zijn de heer Geertsema en spreker ervan overtuigd, dat de plaatsen 13 en 14 hun toekomen. Beiden hebben met grote toewijding, ijver en nauwgezetheid hun arbeid in de Kamer verricht. Bij het opstellen der kandidatenlijst gaat het er om de toekomstige fractie zo goed mogelijk samen te stellen. Spreker wil met nadruk verzekeren, dat bij het advies, door hem en de heer Geertsema uitgebracht, in alle objectiviteit daarnaar is gestreefd.

De heer J.H.Huisman te Haren, voorzitter van de kamercentrale Groningen, wil een feitelijke onjuistheid rechtzetten. De heer Corver heeft gezegd, dat thans kritiek wordt uitgeoefend op een door hem zes jaar geleden in Groningen gehouden spreekbeurt. De kritiek, waar het naar sprekers mening om gaat, betreft echter een twee jaar geleden door de heer Corver voor de drie noordelijke centrales gehouden spreekbeurt te Heerenveen. Spreker hoopt dat men zal willen geloven dat de partij een Kamerlid niet zonder meer naar huis stuurt na één onvoldoende spreekbeurt.

De heer W.Verwey te Rijsbergen, spreekt woorden van lof over het werk van de heer Corver met betrekking tot de Sociaal-Economische Commissie. Na een wat aarzelend begin heeft de heer Corver, zeker de laatste jaren, met zeer veel enthousiasme aan het werk van deze Commissie deelgenomen. De samenwerking met de heer Corver was goed en spreker kan getuigen van diens grote deskundigheid op dit gebied.

De heer J.Kok te Est en Opijnen, sprekende niet als afgevaardigde van een afdeling maar als lid van de VVD, wijst er op dat het voorlopig ontwerp van het Hoofdbestuur alle zittende Kamerleden, voor zover deze zich beschikbaar hadden gesteld, op verkiesbare plaatsen vermeldt, doch dat na de vergadering van de Verkiezingsraad twee Kamerleden op de lijst ontbreken. Met de heer Toxopeus stelt spreker dat men wel gegronde redenen moet hebben om een zittend Kamerlid van de lijst af te voeren. Ook uit politiek oogpunt kan dit onverstandig zijn. Andere politieke partijen kunnen hiervan in hun verkiezingscampagne gebruik maken. In de Verkiezingsraad heeft zich nu, volgens spreker, blokvorming voorgedaan. Te veel is daar gelet, wellicht onbewust, op personen die uit werkgeverskringen afkomstig zijn, te weinig op het belang van het samenstellen van een fractie, die van alle markten thuis is.

Spreker betreurt het in hoge mate dat de Verkiezingsraad een kandidaat als de heer Visser niet meer op de lijst heeft geplaatst. Op deze lijst komt thans geen enkele middenstander voor. Is de kritiek op de heer Visser gefundeerd, dan moet men met gefundeerde bewijzen komen. Deze zijn tot heden aan spreker nog niet geleverd. De heren Corver en Visser zijn, zoals men dat noemt, doorgelicht. Hebben degenen, die hen dit hebben aangedaan, zich zelf al eens laten doorlichten en het resultaat daarvan blootgesteld aan de publiciteit? Hebben zij wel eens met deze beide heren samengewerkt? Weet men wel wat zij voor onze partij hebben gedaan? Spreker betwijfelt dit sterk. Hij kent de heer Visser beter dan de heer Corver, daarom wil hij speciaal over de heer Visser nog zeggen dat deze als Kamerlid niet heeft geschroomd alles aan te pakken. Middenstandszaken, grenswijzigingen van gemeenten, woningbouwbeleid en zelfs defensiezaken. Moet men, zo vraagt spreker zich af, nu werkelijk jongeren op de lijst plaatsen alleen maar omdat zij jong

zijn? Het spreekt vanzelf dat het een goede zaak is de jongeren een reële kans te geven, maar de heer Visser is een gewone man, wij zijn een volkspartij. Moeten wij deze gewone man nu aan de dijk zetten?

Spreker zou tenslotte gaarne van het bestuur horen welke motieven hem ertoe hebben gebracht de heren Corver en Visser wel op een verkiesbare plaats te zetten.

De heer J.E. van Hulst te Bloemendaal, wil een woord spreken ten behoeve van de heer Visser. Gedurende diens jarenlange lidmaatschap van de Tweede Kamer heeft hij het daaraan verbonden werk goed gedaan. Hij is een echte middenstander en hij heeft zijn eigen zaak opgegeven ten behoeve van het Tweede Kamer-werk. Voor de kiezers is hij een aantrekkelijke en bekende figuur. Hij spreekt hun taal en voelt hun aan. De heer Visser heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de invoering van de VVD in de kringen van de beter geschoolde arbeiders.

De heer A. Melaard te Oosterbeek neemt het eveneens op voor de heer Visser. Spreker herinnert aan de aanvankelijk door de kamercentrales opgestelde lijsten, waaruit conclusies ten aanzien van bepaalde kandidaten werden getrokken, die niet gegrond waren. De centrale Amsterdam bijvoorbeeld had als enige centrale een niet-zittend Kamerlid op de tweede plaats gesteld, uitsluitend met het doel voor deze kandidaat een verkiesbare plaats te bemachtigen, doch zeker niet omdat zij bijvoorbeeld aan Prof. Witteveen minder waarde toekende dan aan deze kandidaat. Hadden alle centrales op deze wijze gehandeld, dan was een kandidatenlijst tot stand gekomen waarop vele onbekenden voorkwamen terwijl anderen, die hun sporen hebben verdiend en bekendheid bij de kiezers hebben gekregen, geruisloos zouden zijn verdwenen. Grotere waarde hecht spreker, en met hem zijn afdeling, aan het oordeel van de fractie-voorzitter. Is spreker goed geïnformeerd, dan is er een kongsi gevormd met het doel bepaalde personen op een al of niet verkiesbare plaats te krijgen. Goede Kamerleden dreigen hiervan de dupe te worden. Spreker acht dit minder correct.

Vervolgens gaat spreker nader in op de kwaliteiten van de heer Visser. Ook hij acht hem de aangewezen man om onze volkspartij in de Tweede Kamer te vertegenwoordigen. De afdeling Oosterbeek vreest dat het niet kandidaat stellen van de heer Visser de VVD alom in den lande vele stemmen zal kosten.

De afdeling Zeist sluit zich bij monde van haar afgevaardigde bij het betoog van de vorige spreker aan.

De heer G.D.D. Nelis, afgevaardigde van de afdeling Arnhem, licht hetgeen de afdeling Arnhem over deze kwestie onlangs op schrift heeft gesteld nader mondeling toe en sluit zich voorts aan bij het betoog van de heer Toxopeus. De afdeling Arnhem steunt het voorstel van het Hoofdbestuur dat tot stand is gekomen op grond van adviezen van de fractie-voorzitters.

De heer Mr. W.J. Rutgers te Heemstede, sprekende namens de afdelingen Heemstede en Haarlem, verzoekt de vergadering dringend de heer Corver een verkiesbare plaats te geven. Spreker wijst op de gang van zaken in de Verkiezingsraad. Verschillende groepen wilden een nieuwe kandidaat op een verkiesbare plaats brengen. Daar is alles voor. Een aantal centrales poogde dat streven te coördineren. Daar is niets tegen. Om voor de nieuwe kandidaten een zekere verkiesbare plaats te bereiken wordt een aanval gedaan op enige zittende Kamerleden die naar het oordeel van het Hoofdbestuur en van de voorzitters van de Kamerfracties voor herverkiezing in aanmerking komen. Dat is op zichzelf geoorloofd. Bij het vooroverleg tussen centrales worden de centrales, waaruit de te verwijderen zittende Kamerleden voortkomen, bewust buitengesloten. Dit acht spreker al minder elegant. Maar volstrekt onaanvaardbaar acht spreker het dat in dit geheim vooroverleg ter wille van deze combine een objectief door het Hoofdbestuur en de Kamerfracties als mindere aangewezen

kandidaat wel wordt gehandhaafd en de twee daarboven geplaatste kandidaten niet worden gehandhaafd. Spreker meent dat de Algemene Vergadering dit zal moeten rechtzetten. Het Hoofdbestuur heeft welbewust in de volgorde 13, 14 en 15 aanbevolen de heren Corver, Visser en Van Dijk. De heer Toxopeus heeft hier al gezegd dat het voorstel van het Hoofdbestuur weloverwogen is geweest en dat het goed is geargumenteed. Hier is ook al namens de Sociaal-Economische Commissie gezegd dat de heer Corver volgens die Commissie gehandhaafd moet blijven. Spreker sluit zich daarbij van harte aan. Hij verzoekt de vergadering met klem het voorstel van het Hoofdbestuur te volgen.

Mevrouw H.A.Bleeker-van Styrum te Vlaardingen heeft uit de door de heren Corver en Visser verstrekte inlichtingen begrepen dat geen persoonlijk gesprek met hen is gevoerd. Zij zou graag willen weten waarom dit niet is gebeurd. Zonder gegronde redenen is naar haar mening deze handelwijze onze partij inderdaad onwaardig.

De heer Drs.H.van de Ruit te Utrecht zou graag zowel door een vertegenwoordiger van de Landelijke Middenstandscommissie als door de heer Visser zelf toegelicht willen zien hoe het contact was tussen de heer Visser en de L.M.C. Met name zou spreker willen weten of de heer Visser in zijn contacten met de L.M.C. ooit de indruk heeft gekregen dat zijn kandidatuur voor de Tweede Kamer in de loop van de jaren steeds minder goed kwam te liggen.

Ook de heer Drs.H.H.de Jonge te Nieuwerkerk a/d IJssel zou een inlichting van de heer Visser willen krijgen, nl. of de publicaties in verschillende persorganen inzake de uitlating door de heer Visser op de avond van de gemeenteraadsverkiezingen, dat de gunstige uitslag van de Boerenpartij in Arnhem hem niet onwelgevallig was en dat de door de Boerenpartij behaalde zetels eigenlijk bij de zetels van de V.V.D. konden worden opgeteld, inderdaad door de heer Visser op deze wijze is gedaan.

De heer A.J.N.Horstmeier te Velp mede sprekende namens de afdeling Steenderen, is benieuwd naar de argumenten die ertoe geleid hebben om de heren Corver en Visser van de kandidatenlijst af te voeren.

De heer G.D.D.Nelis te Arnhem deelt mede dat naar aanleiding van de uitlatingen van de heer Visser op de avond van de raadsverkiezingen een gezamenlijke verklaring door het bestuur van de afdeling Arnhem en de heer Visser in de Arnhemse kranten is gepubliceerd.

De Voorzitter meent dat de heer Visser de gevraagde inlichtingen beter zelf kan verstrekken.

De heer Visser wordt teruggeroepen in de vergadering, waarna de Voorzitter eerst het woord geeft aan de heer Van de Ruit om zijn vraag aan de heer Visser ten aanzien van diens relaties met de L.M.C. thans rechtstreeks aan de heer Visser te stellen.

De heer Van de Ruit geeft aan dit verzoek gevolg.

De heer M.Visser antwoordt dat de vergaderingen van de L.M.C. door hem als Kamerlid zo veel mogelijk altijd zijn bijgewoond wanneer het Kamer-werk dat niet verhinderde. Spreker heeft in de vergaderingen dezer Commissie nooit gemerkt dat men daar bepaalde verwachtingen van hem had, waaraan hij niet voldeed. Hij heeft volstaan met op bepaalde wetsontwerpen een toelichting te geven voor zover hem dat gevraagd werd. Hij heeft echter altijd gemeend zich niet te mogen vastleggen op datgene wat in de L.M.C. als het meest wenselijke werd gezien, omdat hij als Kamerlid nu eenmaal een andere positie inneemt dan een lid van de Middenstandscommissie. Een Kamerlid moet nu eenmaal met meer omstandigheden en meer argumenten rekening houden; een Kamerlid, tevens middenstander, kan nu eenmaal niet uitsluitend voor de middenstandsbelangen opkomen; hij heeft tegelijk het algemeen

belang te behartigen. Spreker heeft nooit gemerkt dat men hier bezwaren tegen had en kan zich ook niet voorstellen dat men die zou hebben.

De Voorzitter dankt de heer Visser, vraagt of de heer Van de Ruit nog nadere inlichtingen wenst, hetgeen niet het geval blijkt te zijn, en geeft vervolgens het woord aan de heer

Drs. H. H. de Jonge te Nieuwerkerk aan de IJssel, die zijn vraag met betrekking tot de uitlatingen van de heer Visser op de avond van de raadsverkiezingen thans rechtstreeks aan de heer Visser stelt.

De heer M. Visser antwoordt als volgt: "Op de avond van de eerste juni na een vrij lange dag als voorzitter van het stembureau werd een persconferentie bijeengeroepen, waarbij de fractievoorzitters werd gevraagd hun eerste indruk te geven over de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen. Op die avond bleek dat de Partij van de Arbeid drie zetels in Arnhem had verloren, dat de Katholieke Volkspartij in procenten van het aantal uitgebrachte stemmen was teruggelopen ondanks het feit dat het dorp Elden, overwegend rooms-katholiek, erbij was gekomen, en dat ook de protestants-christelijke fractie procentueel achteruitgegaan was. De VVD was met één procent vooruitgegaan. Daarnaast was de Boerenpartij met drie zetels in de raad gekomen. Ik heb toen gezegd dat deze uitslag naar mijn mening een belangrijke verschuiving naar rechts was. Ik blijf dat ook nu nog zeggen, al betekent dat natuurlijk niet, zoals de lijstaanvoerder van de P.v.d.A.-fractie toen meende te moeten opmerken, dat ik daarmee de Boerenpartij en de VVD op één hoop gooide. Ik heb getracht dat duidelijk te maken óók aan de journalisten, maar de lijstaanvoerder van de P.v.d.A. drong er zo op aan dat deze journalisten zouden opschrijven dat de heer Visser de VVD en de Boerenpartij op één hoop gooide, dat dit is opgeschreven en mijn protesten daartegen teloor zijn gegaan. Ik heb in de afgelopen week in de gemeenteraad van Arnhem bij de behandeling van de gemeentebegroting bij de algemene politieke beschouwingen gezegd dat de Boerenpartij een extremistische partij is. Dat meende ik ook toen, dat meen ik nu nog, en daaruit blijkt wel dat ik ze niet op één hoop gooi. Ik blijf het zo zien, en ik heb dat verklaard gezamenlijk met het bestuur van de afdeling Arnhem, dat de VVD een centumpartij is. Ik blijf dat ook nu nog zo zien, en ik blijf stellen dat de Boerenpartij een groep is die eigenlijk haar doel is voorbijgeschoten. Wanneer deze mensen wat meer kennis zouden nemen van wat VVD-ers overal in de vertegenwoordigende lichamen bereikten, wat ze daar verkondigen, hoe zij hun beginselen uitdragen, dan zouden zeer velen die nu op de Boerenpartij gestemd hebben hun stem aan de VVD gegeven hebben. In deze geest heb ik dit ook in de gemeenteraad deze week verkondigd. Ik meen dat hier niets geen onduidelijkheid bij is". (applaus).

De Voorzitter dankt de heer Visser die vervolgens de vergadering verlaat.

De heer A. den Older te Ede wil namens zijn afdeling onder de aandacht van de vergadering brengen dat met de heer Visser altijd prima is samengewerkt. De heer Visser heeft altijd zeer waardevolle adviezen gegeven; hij is een terzake kundige man en de afdeling Ede zal de kandidatuur van de heer Visser steunen.

De heer J. H. Faber te Soest zou graag van de voorzitter van de Middenstandscmissie horen hoe deze over de heer Visser denkt.

De heer Mr. H. P. Talsma te Enschede, voorzitter van de Landelijke Middenstandscmissie, stelt voorop dat de heer Visser een op zichzelf zeer sympathiek betoog heeft gehouden, maar dit sympathieke betoog op zichzelf mag toch niet met zich meebrengen dat de vergadering daardoor haar nuchter zakelijk oordeel achter zou stellen bij haar gevoelens van sympathie.

De heer Visser heeft gezegd dat het met name met de uitspraak

van de Middenstandscommissie over de meest gewenste kandidaten uit de sfeer van het midden- en kleinbedrijf niet fair zou zijn toegegaan, en dat dat geweest is een achterbaks gedoe. Spreker kan het daarmee niet eens zijn, want de bespreking in de Middenstandscommissie is bepaaldelijk naar zijn gevoel op een juiste manier gevoerd. In een uitvoerig betoog schetst spreker de gang van zaken in de L.M.C., waarbij hij er op wijst dat reeds in een eerder stadium de voorlopige kandidatenlijsten door de Kamercentrales waren opgesteld, en dat daaruit reeds een duidelijke aarzeling in de partij bleek ten aanzien van de geschiktheid van de heer Visser. Ook in het Hoofdbestuur bestond geen eenstemmigheid over zijn kandidatuur. Dat in de L.M.C. over de middenstandskandidaten zou worden gesproken is door spreker zelf aan de heer Visser verteld. Over het resultaat der besprekingen is geen geheimhouding opgelegd. Spreker heeft alleen tegen de leden van de Commissie gezegd dat niet alle kleine persoonlijke punten die in dat beraad genoemd waren naar buiten moesten komen. Dat was niet ten opzichte van de heer Visser bedoeld, dat was meer ten opzichte van de hele partij bedoeld; het resultaat van de Commissie was belangrijker dan de preciese gedetailleerde opmerkingen voor en tegen. Daar zit dus niets achterbaks in; de bedoeling daarvan was alleen om een juiste, openhartige en duidelijke gedachtenwisseling te krijgen. De stemmingen zijn schriftelijk gehouden, en uit de uitslag daarvan bleek duidelijk dat men de heer Visser niet als een geschikte kandidaat zag. Spreker kan bovendien de verzekering geven dat men juist in de Middenstandscommissie heel sterk de behoefte voelt aan iemand uit de praktijk van het middenstandsbedrijf, en daaraan in principe nog de voorkeur geeft boven iemand die de praktijk wel kent, maar meer uit een functie in het organisatieleven, mits de bekwaamheden gelijk zijn. De Commissie heeft echter uitdrukkelijk de mening uitgesproken dat de bekwaamheden dienen te prevaleren, en als zodanig is de conclusie tot stand gekomen. Nu kan men wel zeggen: ja, maar die Commissie heeft het dan verkeerd gedaan. Spreker vindt niet dat men kan zeggen dat in deze Commissie niet de stem van de middenstand spreekt, die het meest tot oordelen bevoegd is en dus inderdaad het meest de zakelijke merites van de kwestie bekijkt.

In deze vergadering is de vraag gesteld welke punten van bezwaar tegen de heer Visser worden aangevoerd. Spreker gelooft dat men het zo moet stellen, dat in het algemeen men niet het gevoel had dat de heer Visser in staat was om met voldoende grondigheid, met voldoende inzicht de problemen te behandelen. Spreker noemt het niet-houden van een interpellatie over het bouwbeleid van Minister Bogaers; het maken van fouten bij de behandeling van het wetsontwerp over het ontwikkelings- en saneringsfonds voor de middenstand; de weinig gelukkige manier waarop hij bij de behandeling van een rapport over de PBO zijn mening naar voren bracht; zijn uitlatingen over bouwvraagstukken bij een bezoek van de fractie aan Twente, toen hij eigenlijk meer het beleid van Minister Bogaers verdedigde dan dat hij specifiek liberale punten naar voren bracht.

Spreker hoort tot zijn genoegen dat de kwestie in Arnhem nu is opgelost, maar van 1 juni tot nog niet zo heel lang geleden heeft die kwestie toch grote beroering gegeven. Het is natuurlijk waar dat men na een vermociende dag wel eens wat minder verstandig handelt, maar het ging hier over de gemeenteraadsverkiezingen en de grootste schok over de winst van de Boerenpartij is al gekomen bij de statenverkiezingen. Spreker gelooft dat een Kamerlid toch eigenlijk wel zoveel oordeelsvermogen moet hebben dat hij weet wanneer hij vermoed is en wanneer niet, en wanneer hij wel en wanneer niet aan een persconferentie moet deelnemen. Spreker vindt elk van deze punten niet zo vreselijk belangrijk, maar het zijn toch allemaal facetten van minder gelukkig optreden. En het zijn geen uitzonderingen op een algemeen gunstig oordeel. Ook in de L.M.C. heeft spreker niet de indruk gekregen

dat de heer Visser met grote diepgang en kundigheid over de hem toevertrouwde dingen sprak.

Hij is het met alle sprekers eens dat de heer Visser voortreffelijke eigenschappen heeft en gezien kan worden als de gewone man in de beste zin van het woord; hij betreurt het met deze sprekers dat er niet meer mensen van dit type in onze fractie zitten; maar deze op zichzelf juiste, menselijke en sympathieke overwegingen mogen toch niet het zakelijk oordeel vertroebelen. De samenwerking van de heer Visser met de Middenstandscommissie was goed; er zijn nooit onaangenaamheden of gebrek aan samenwerking te constateren geweest, maar voor een goed verstaander was het toch beslist duidelijk dat men niet altijd zijn inzichten deelde.

Spreker besluit met er bij de vergadering op aan te dringen zich straks bij de stemming niet te veel door sentimenten te laten regeren. Niet voor niets staat er in onze statuten dat deze vergadering het uiteindelijk oordeel velt en dat alleen kan doen met een meerderheid van tweederde. Daarmee is uitdrukkelijk bedoeld te voorkomen dat beschouwingen en meningen die zich in maandenlange voorbereidingen hebben ontwikkeld onder de invloed van een op zichzelf sympathiek en prettig aandoend sentiment zouden worden verstoord. Spreker doet een beroep op de vergadering zich niet door dergelijke sentimenten te laten leiden. Het is de taak van deze vergadering om in de fractie de beste man op de beste plaats te krijgen; dat alleen geeft ons een krachtige fractie en een krachtige partij.

De heer Mr. F. Korthals Altes voelt zich geroepen één punt recht te zetten uit het betoog van de heer Talsma, nl. dat de uitlating van de heer Visser op de eerste juni tot op de dag van vandaag zijn sporen in Arnhem zou hebben nagelaten en onoplosbare moeilijkheden teweeg zou hebben gebracht. Hier is bij de heer Talsma kennelijk een kleine vergissing in het spel. De uitlating van de heer Visser op de eerste juni heeft in Arnhem inderdaad opzien gebaard, maar de zaak is diezelfde maand juni volledig uit de wereld geholpen in een gesprek in de ledenvergadering van de afdeling Arnhem.

Spreker wil er voorts nog op wijzen dat de Algemene Vergadering vier jaar geleden met een ruimschoots tweederde meerderheid zijn vertrouwen heeft gegeven aan de heer Visser. Dat is een zeer belangrijke uitspraak geweest. Heeft de heer Visser, zo vraagt spreker zich af, zodanige fouten gemaakt, dat de partij op die beslissing, die toen met overtuigende meerderheid genomen is, zou moeten terugkomen? Spreker heeft dat nog niet gehoord. Hij heeft begrepen dat een meerderheid van de Verkiezingsraad van oordeel was dat de heer Visser had teleurgesteld. Maar dat is het risico, dat de partij vier jaar geleden met tweederde meerderheid heeft genomen. De vergadering moet thans wederom met tweederde meerderheid beslissen en dat is een heel zware barricade. Zij moet zich daarbij laten leiden door rechtvaardige overwegingen, en bij die rechtvaardige overwegingen behoort men ook te betrekken dat deze vergadering vier jaar geleden een uitspraak heeft gedaan die men niet zo maar kan herzien.

De heer Mr. W. J. Geertsma te Wassenaar wil over één onderdeel van het betoog van de heer Talsma een opmerking maken, omdat deze betrekking heeft op de periode waarin hij het voorzitterschap van de fractie bekleedde: het afzien van het houden van een interpellatie over het bouwbeleid van Minister Bogaers. Het is namelijk niet zo dat de heer Visser die interpellatie niet aandurfde, maar dat spreker daar persoonlijk enige bedenkingen tegen had, aangezien de heer Visser op dit terrein niet voldoende was gespecialiseerd. Dit gold echter evenzeer voor de andere leden der fractie. Spreker acht het dus niet juist wanneer dit punt hier ten nadele van de heer Visser wordt uitgelegd, die zich juist bereid toonde, alhoewel geen specialist zijnde, de fractie te helpen door dit onderdeel voor zijn rekening te nemen.

Nadat de kandidatuur van de heer Visser nog is gesteund door de afdelingen Zandvoort, Soest, Ede en Papendrecht houdt de heer Dr. E. Nordlohne te 's-Gravenhage, parlementair journalist, een beschouwing over het optreden van de heer Visser in de Tweede Kamer. Spreker wijst er op dat men niet alleen in de Kamer wat kan presteren op grond van creatieve deskundigheid, al is dat belangrijk, maar dat evenzeer persoonlijke charme een rol speelt. Juist door de persoonlijke appreciatie die men kan hebben voor een lid van de oppositionele minderheid kan deze minderheid nog wel eens wat bereiken. De heer Visser bezit deze charme, en weet bij de mensen met wie hij te maken heeft een goede persoonlijke sfeer te creëren. Daarenboven heeft hij bepaald gevoel voor politiek.

De heer Mr. G. C. van Dijk te Wassenaar had aanvankelijk niet de bedoeling om in deze vergadering het woord te voeren. Nu er echter uit de vergadering de zeer pertinente vraag gekomen is dat diegenen, die zich niet opgesteld hebben vóór de kandidatuur van de heer Corver, zich zullen uitspreken, is hij wel genoopt om iets te zeggen; temeer omdat er verschillende afdelingen in deze zaal zijn - spreker noemt met name Den Haag, Rotterdam en Amsterdam - die hem uitdrukkelijk gevraagd hebben om als iemand die het werken van de Kamerfractie van nabij kan volgen, en in het bijzonder het werk van de Kamerfractie op het sociaal/politieke terrein mede uit hoofde van zijn eigen functie moet volgen, enkele opmerkingen daarover te maken.

Spreker wil vooropstellen dat hij grote waardering heeft voor de wijze waarop de heer Corver vandaag in deze vergadering zijn betoog, zijn pleidooi gehouden heeft. Het waardige betoog van de heer Corver wil hij op geen enkel punt ook maar aantasten. Evenmin heeft hij iets te zeggen over het punt van de toewijding. De heer Toxopeus heeft daarover gesproken; het is duidelijk dat de heer Corver een man is die in de periode waarin hij het Kamerlidmaatschap heeft vervuld dat werk met toewijding heeft verricht. Maar dan komt spreker aan een volgend punt, nl. of hij inderdaad de beste man op deze plaats in de fractie is. En dat is het moeilijke punt. Men heeft voor deze plaats mensen nodig die wanneer zij voor de fractie optreden het oor van de Kamer weten te krijgen. En dat is nu juist het zwakke punt in het optreden van dit Kamerlid. Hij heeft het in deze acht jaar niet waargemaakt om het oor van de Kamer te krijgen over zaken die in de hele landspolitiek zo'n belangrijke rol spelen. En het is de vraag in hoeverre de partij er mee gediend is dat een toegewijd man terugtreedt om zich te laten vervangen door iemand die misschien in staat zal blijken met meer deskundigheid op te treden, en in deze buitengemeen ingewikkelde materie weerwerk te kunnen leveren aan bijzonder knappe ministers als de heer Veldkamp. In dit opzicht dacht spreker dat het falen inderdaad wel bewezen is. De heer Van Riel zal zich ongetwijfeld herinneren een bijeenkomst op de Pietersberg waar de heer Corver vóór en spreker na de pauze optrad, en waar spreker werkelijk de noodzaak zag om fouten te redresseren in het betoog van de heer Corver. Dat zijn geen prettige dingen om te vertellen, maar als de vergadering vraagt of er feiten zijn, of er bewijzen zijn voor die ondeskundigheid of niet voldoende deskundigheid, dan is dit er één van. Wie overigens de Handelingen van de Tweede Kamer leest, ziet hoe dit Kamerlid in eerste instantie een redelijk betoog op tafel weet te leggen, maar in de repliek er niet meer aan te pas komt. Daar ligt eigenlijk de oorzaak van de moeilijke beslissing die deze vergadering moet nemen: moet deze toegewijde man met een naar sprekers mening onvoldoende beheersing van de materie gehandhaafd worden, of moet de partij bij een beperkt aantal zetels in een fractie zeggen: als we deze man daar weer zien verschijnen dan zitten we weer met een vertegenwoordiger die het o zo goed doet naar zijn kunnen, maar is zijn kunnen voldoende?

De heer Mr. H. P. Talsma te Enschede wil naar aanleiding van door enige sprekers gemaakte opmerkingen enige punten uit zijn in eerste instantie gehouden betoog nog wat verduidelijken. Hij verklaart nadrukkelijk dat als de heer Visser weer in de Kamer zou komen en daar wederom als specialist voor middenstandszaken zou optreden, hij op de volledige samenwerking met de L.M.C. zal kunnen rekenen. Voorts zet hij nader uiteen hoe hij de heer Visser direct persoonlijk van het standpunt van de L.M.C. in kennis heeft gesteld.

Zijn slotopmerking is dat de vergadering niet moet denken dat hij haar heeft willen overtuigen. Zijn bedoeling is alleen om de juiste feiten naar voren te brengen, waarop de vergadering zelf kan kiezen.

Eén spreker heeft gezegd: als iemand in de Kamer meermalen een fout maakt is dat niet zo erg. Spreker is het daarmee vanuit menselijk oogpunt eens, maar hij vraagt zich toch af wat dan wel het criterium is waaraan een Kamerlid moet voldoen.

De heer Mr. E. H. Toxopeus wil nog een enkel woord zeggen. Ten aanzien van de heer Corver is gesproken over de beste man op de beste plaats. Spreker wijst er op dat dit altijd zal moeten worden afgewacht. Men kan er nooit zeker van zijn of een nieuweeling straks meer het gehoor van de Kamer zal hebben dan zijn voorganger. Daar komt bij dat het voor een liberaal nooit een populaire zaak zal zijn om loonzaken en sociale wetgeving te behandelen in het parlement. Zelfs in de V.V.D. liggen daarover de meningen vaak zo verdeeld dat het heel moeilijk is om een duidelijk concreet standpunt naar voren te brengen. Het is bepaald niet het meest dankbare werk in de Kamer.

Wat de heer Visser betreft herhaalt spreker van mening te zijn dat deze in de toekomstige fractie moeilijk zal kunnen worden gemist, temeer daar het in de bedoeling ligt dat de heer Visser zich straks mede met de taak van Mejt. ten Broecke Hoekstra gaat belasten, een taak die zeer veel toewijding vraagt en bovendien zeer ondankbaar is: het onderzoeken van zeer vele klachten van kiezers die zich tot de fractie richten. De heer Visser mag dan geen academicus zijn, op die grond is hij destijds ook niet gekozen. Hij is niet de man van de theorie, maar de man van de praktijk, en de mensen van de praktijk zien in hem hun vertegenwoordiger.

De heer Mr. H. van Riel te 's-Gravenhage, heeft behoefte nog iets te zeggen ten gunste van de heren Visser en Corver. Hij vraagt de aandacht van de vergadering voor twee aspecten.

Wat het eerste aspect betreft, sluit de heer Van Riel zich aan bij hetgeen de heer Nordlohne heeft gezegd. Het gaat bij Kamerleden niet alleen om scherpzinnigheid, om de mogelijkheid tot snelle ontleding van situaties te kunnen komen. De menselijke kant speelt in de politiek een minstens even grote rol. Spreker heeft juist wat deze kant betreft veel met de heren Visser en Corver te maken gehad; beiden zijn uitnemende liberale Kamerleden, uitnemende teamwerkers. Dat een Kamerlid, dat op zijn manier liberale belangen in een bepaald verband moet behartigen, in specialistische kennis niet altijd is opgewassen tegen een minister met een heel departement achter zich of tegen een insider, vindt spreker minder belangrijk.

Het tweede aspect is de kwestie van het menselijk beleid. Tegenwoordig is het overal in elk goed gerund groot bedrijf gewoonte, dat men de mensen zegt wat men op hen tegen heeft, dat men dat met hen bespreekt en hun vraagt hoe zij daar eventueel zelf verandering in denken te brengen. Het onbevredigende gevoel dat nu achterblijft is dat in deze zaal alleen de heer Talsma - en dat vond spreker flink van hem - de moed heeft gehad om precies te zeggen hoe de dingen stonden. Men kon daardoor overtuigd zijn of niet, maar dat heeft de vergadering tenminste gehoord. Ten aanzien van beide heren blijft echter toch min of meer het gevoel over dat men in een liberale partij staat of

valt aan de hand van manipulaties die achter de rug van betrokkene plaatsvinden. Geen grote werkgever die zichzelf respecteert durft zich dat meer te veroorloven. Spreker kan niet begrijpen dat in een liberale partij mensen op deze basis met vele jaren trouwe dienst nog van een kandidatenlijst kunnen worden verwijderd.

De Voorzitter meent dat dit probleem thans voldoende van alle kanten is toegelicht en stelt voor de vergadering voor de lunch te schorsen, opdat daarna tot de stemmingen kan worden overgegaan.

Na heropening van de vergadering stelt de Voorzitter aan de orde de vervulling van plaats nr. 11, waarvoor de Verkiezingsraad heeft voorgedragen Mevrouw Mr.E.Veder-Smit.

Zonder stemming gaat de vergadering met deze voordracht akkoord, zodat plaats nr. 11 op de kandidatenlijst zal worden ingenomen door Mevrouw Mr.E.Veder-Smit te Leeuwarden.

Vervolgens stelt de Voorzitter aan de orde de vervulling van plaats nr. 12, waarvoor de Verkiezingsraad voordraagt de heer G.Koudijs.

Uit de vergadering wordt als tegen-kandidaat gesteld de heer P.J.Griep te Den Helder, Kapitein-Luitenant ter Zee.

Besloten wordt tot stemming tussen de heren Koudijs en Griep. De uitslag van deze stemming is als volgt: de heer Koudijs - 421 stemmen, de heer Griep - 183 stemmen, blanco - 1 stem, zodat plaats nr. 12 zal worden ingenomen door de heer G.Koudijs te Doorn.

Plaats nr. 13; voordracht Verkiezingsraad de heer Dr.K.van Dijk.

Aanvankelijk wordt voor deze plaats uit de vergadering als tegen-kandidaat gesteld de heer J.C.Corver, doch deze kandidatuur wordt na een uitvoerige discussie weer ingetrokken.

Zonder stemming wordt besloten plaats nr. 13 te doen innemen door de heer Dr.K.van Dijk te Roden.

Plaats nr. 14; voordracht Verkiezingsraad de heer H.J.L.Vonhoff. Er worden geen tegen-kandidaten gesteld; zonder stemming wordt besloten plaats nr. 14 te doen innemen door de heer H.J.L.Vonhoff te Amsterdam.

Ook voor plaats nr. 15 wordt zonder stemming de voordracht van de Verkiezingsraad deze plaats te doen innemen door de heer Mr.H.E.Koning te Rotterdam door de vergadering aangenomen.

Plaats nr. 16; voordracht Verkiezingsraad de heer H.J.de Koster.

Als tegen-kandidaat voor deze plaats wordt gesteld de heer M.Visser, zodat een stemming moet worden gehouden. De uitslag van deze stemming is als volgt: de heer De Koster - 298 stemmen, de heer Visser - 296 stemmen, blanco - 11 stemmen, zodat plaats nr. 16 op de kandidatenlijst zal worden ingenomen door de heer H.J.de Koster te Wassenaar.

Plaats nr. 17; voordracht Verkiezingsraad de heer Mr.J.G.Rietkerk.

Uit de vergadering worden als tegen-kandidaten gesteld de heren J.C.Corver en M.Visser.

De Voorzitter stelt voor thans eerst door een stemming tussen de heren Corver en Visser te doen uitmaken wie van hen beiden de tegen-kandidaat tegen de heer Rietkerk zal zijn en over deze stemming te doen beslissen met gewone meerderheid van stemmen.

Dit voorstel, dat wordt ondersteund door de ere-Voorzitter Prof.Mr.P.J.Oud, wordt door de vergadering aanvaard.

De uitslag van de stemming is: de heer Corver - 324 stemmen, de heer Visser - 262 stemmen, zodat thans een stemming dient plaats te vinden tussen de heer Rietkerk en de heer Corver, waarbij dan wederom met tweederde meerderheid zal worden beslist.

De uitslag van deze stemming is: de heer Rietkerk - 389 stemmen, de heer Corver - 195 stemmen, zodat plaats nr. 17 zal worden ingenomen door de heer Mr. J. G. Rietkerk te Rijswijk.

Plaats nr. 18; voordracht Verkiezingsraad de heer H. Wiegel. Er worden geen tegen-kandidaten gesteld. Zonder stemming wordt voor plaats nr. 18 aangewezen de heer H. Wiegel te Amsterdam.

Plaats nr. 19; voordracht Verkiezingsraad de heer Mr. J. F. G. Schlingemann.

Als tegen-kandidaat wordt gesteld de heer Visser, zodat een stemming noodzakelijk is. De uitslag van deze stemming is, dat op de heer Schlingemann worden uitgebracht 325 stemmen en op de heer Visser 257 stemmen, zodat plaats nr. 19 zal worden ingenomen door de heer Mr. J. F. G. Schlingemann te Goes.

Plaats nr. 20; voordracht Verkiezingsraad de heer Mr. A. Geurtsen.

Uit de vergadering wordt voor deze plaats voorgedragen de heer Mr. E. P. M. Geradts, die op de voordracht van de Verkiezingsraad plaats 22 inneemt. Het is derhalve noodzakelijk een stemming te houden tussen de heren Geurtsen en Geradts. De uitslag van deze stemming is: op de heer Geurtsen zijn uitgebracht 198 stemmen, op de heer Geradts 341 stemmen, blanco 3 stemmen.

De heer Geradts heeft dus juist niet de tweederde meerderheid behaald, zodat plaats nr. 20 wordt ingenomen door de heer Mr. A. Geurtsen te Schiedam.

Plaats nr. 21; voordracht Verkiezingsraad Mevrouw Mr. M. N. W. Dettmeijer-Labberton. Er worden geen tegen-kandidaten gesteld, zodat zonder stemming plaats nr. 21 zal worden ingenomen door Mevrouw Mr. M. N. W. Dettmeijer-Labberton te 's-Gravenhage.

Plaats nr. 22; voordracht Verkiezingsraad de heer Mr. E. P. M. Geradts. Ook hiervoor worden geen tegen-kandidaten gesteld, zodat ook plaats nr. 22 zonder stemming zal worden bezet door de heer Mr. E. P. M. Geradts te Roermond.

Plaats nr. 23; voordracht Verkiezingsraad de heer L. M. de Beer.

Aanvankelijk wordt voor deze plaats uit de vergadering als tegen-kandidaat gesteld de heer J. B. Th. Hugenholtz, doch aangezien blijkt dat deze kandidatuur vrijwel geen ondersteuning vindt, wordt zij weer ingetrokken.

Zonder stemming wordt vervolgens voor plaats 23 aangewezen de heer L. M. de Beer te Utrecht.

Plaats nr. 24; voordracht Verkiezingsraad de heer Drs. G. M. V. van Aardenne.

Ook hier wordt als tegen-kandidaat wederom de heer Hugenholtz genoemd, doch wederom wordt deze kandidatuur direct weer ingetrokken.

Zonder stemming wordt voor plaats 24 aangewezen de heer Drs. G. M. V. van Aardenne te Dordrecht.

Plaats nr. 25; voordracht Verkiezingsraad de heer Drs. C. van der Sluijs. Er worden geen tegen-kandidaten gesteld, zodat zonder stemming voor plaats 25 wordt aangewezen de heer Drs. C. van der Sluijs te Doetinchem.

De Voorzitter stelt vast dat hiermede de taak van deze vergadering is voltooid. Er zijn uitvoerige discussies geweest en alle stemmingen zijn met een overtuigende meerderheid tot stand gekomen. Spreker gelooft dus wel te mogen zeggen dat de kandidatenlijst, die deze Algemene Vergadering aan de partij en aan het volk van Nederland gaat voorleggen op een juiste en democratische wijze is samengesteld. Spreker is de vergadering zeer erkentelijk dat zij daaraan een zo zorgvuldige medewerking heeft verleend.

De heer Drs. A. van Boven te 's-Gravenhage meent namens alle aanwezigen te mogen spreken indien hij de Voorzitter van deze vergadering hartelijk dankt voor diens leiding.

De Voorzitter zegt dank voor deze vriendelijke woorden en sluit vervolgens deze Buitengewone Algemene Vergadering, na er op te hebben gewezen dat op 6 en 7 januari 1967 opnieuw een Buitengewone Algemene Vergadering zal worden gehouden, en wel ter vaststelling van het Verkiezingsprogram.
